सू० "सर्व्वार्थता चित्तधर्म्मः एकाग्रता च चित्तधर्म्मः सर्व्वार्थतायाः क्षयस्तिरोभाव इत्यर्थः एकाग्रतायाः उदयः आविर्भाव इत्यर्थः तयोर्धर्म्मत्वेनानुगतं चित्तं, तदिदं चित्तसपायोपजनयोः स्वात्मभूतयोर्धर्म्मयोरनुगतं समाधीयते स चित्तस्य समाधिपरिणामः" भा० ।

"संप्रज्ञातसमाधिपरिणामावस्थां चित्तस्य दर्शयति । सर्व्वार्थेत्यादि । विक्षिप्तता सर्व्वार्थता । सत्र विनश्यतीति क्षयस्तिरोभावः, नासदुत्पद्यत इति उदय आविर्भावः । आत्मभूतयोः सर्व्वार्थतैकाग्रतयोः धर्म्मयोः यौ अपायोपजनौ सर्व्वार्थतायाः अपायः एकाग्रतायाः उपजनस्तयोरनुगतं चित्तं समाधीयते पूर्व्वापरीभूतसाध्यभान समाधिविशेषणं भवतीति" वा०विवरणम् ।

"ततः पुनः शान्तोदितौ तुल्यप्रत्ययौ चित्तस्यैकाग्रता परिणामः" सू० ।

"समाहितचित्तस्य पूर्व्वप्रत्ययः शान्त उत्तरस्तत्सदृश उदितः समाधिचित्तभूम्योरनुगतं पुनस्तयैव आ समाधिशेषादिति । स खल्वयं धर्म्मिणश्चित्तस्यैकाग्रता परिणामः" भा० ।

"पुनः समाधेः पूर्व्वापरीभूतायाः अवस्थायाः निष्पत्तौ सत्यां शान्तोदितावतीतवर्त्तमानौ तुल्यौ च तौ प्रत्ययौ चेति तुल्यप्रत्ययौ एकाग्रतायान्तु द्वयोः सादृश्यं समाहितचित्तस्येति समाधिनिष्पत्तिः दर्शिता । तथैवैकाग्र्यस्यावधिमाह आसमाधिभ्रंशात् । असमाधिभ्रंशादिति" । वा० विवरणम् ।

एकाग्र त्रि० एकमग्रं यस्य । एकतावे एकावलम्बने ।

एकाङ्ग पु० एकं प्रधानम् सुन्दरत्वेनाङ्गमस्य । यज्ञमध्येऽतिसुन्दराङ्गे १बुधग्रहे त्रिका० । एकं सुन्दरमङ्गं यस्मात् । २चन्दने न०हारा० । कर्म्मधा० । ३एकस्मिन्नङ्गे न० । अथैकाङ्गेऽप्यधोवस्तुमिच्छामि च सुकृतस्थिते" भा० अनु० ८२ अ०३अ० । ४अङ्गे मस्तके च । एकमङ्गमस्य । एकदेहतां प्राप्तयोः ४दम्पत्योः क्रमेण पुं० स्त्री० स्त्रियां ङीप् ।

एकाण्ड पु० एकमण्डं दृषणमस्य । अश्वभेदे अश्वशब्दे विवृतिः

एकात्मन् पु० कर्म्म० । १एकस्मिन्नात्मनि । एक आत्मा स्वरूपम् स्वभावो वा यस्य । २एकस्वरूपे ३एकस्वभावे त्रि० स्त्रियां वा टाप् । एकोऽसहाय आत्मा यस्य । ४असहायात्मनि त्रि० । "नार्थस्यूनैर्नावगणैरेकात्मभिरसाधनैः" भा० व० ८२अ० । तस्य भावः ष्यञ् । ऐकात्म्य तद्भावे न० । "अवबोधरसैकात्म्यमानन्दमनुसन्ततम्" भाग० ४,१२,८ । "वर्गस्वर्गापवर्गाणां प्रायेणैकात्म्यहेतुना" भाग० ४,२१,२९

एकादशन् त्रि० एकाधिका दश नि०आत् । (एगार) १संख्यान्विते २तत्संख्यायाञ्च ततः पूरणे डट् । एकादश तत्पूरणे यत्संख्यया एकादशसंख्या पूर्य्यते तादृशसंख्यान्विते त्रि० स्त्रियां ङीप् । एकादशी सा च चन्द्रस्य सूर्य्यमण्डलप्रवेशनिर्गमक्रियायुक्तैकादशचन्द्रमण्डलकलाक्रियारूपे तत्क्रियोपलक्षिते वा तिथिभेदे स्त्री । डटि संख्या पूर्व्वकादपि क्वचित् सुट् । एकादशम तदर्थे त्रि० । "मनुर्वै धर्मसावर्ण्यिरेकादशमात्मवान्" भाग० ८,१३, १२ । स्त्रियां ङीप् । एकादश परिमाणमस्य संघस्य कन् । एकादशक तत्संख्यामिते गणे । "एकादशकश्च गणस्तन्मात्रात्मपञ्चकश्चैव" "सात्विक एकादशकः प्रवर्त्तते वैकृतादहङ्कारात्" सा०का० स च गणस्तत्रैव दर्शितः "बुद्धीन्द्रियाणि चक्षुःश्रोत्रघ्राणरसनत्वगाख्यानि । वाक्पाणिपादपायूपस्थानि कर्म्मेन्द्रियाण्याहुः । उभयात्मकमत्र मनः" सां०का० । एवं रुद्रगणः । एकादशानामवयवः कन् । एकादशक तत्संख्यायाम् न० "रुद्रैकादशकेऽधिकम्" सुश्रु० ।

एकादशद्वार न० एकादश द्वाराणि छिद्राण्यस्य । शरीरे तत्र नवद्वारत्वप्रसिद्धावपि क्वचिदेकादशद्वारत्वं श्रूयते । सप्तशीर्षण्यानि नाभिसहितान्यधःस्थाने त्रीणि शिरस्येकं ब्रह्मरन्ध्रमित्येकादशच्छिद्रवत्त्वात्तस्य तथात्वम् । नवद्वारव्यवहारस्तु नाभिशिरसोश्छिद्रस्य सूक्ष्मत्वात् "प्रधानेन व्यपदेशा भवन्तीति" न्यायात् । प्रधाननवच्छिद्रावलम्बनेन ।

एकादशाह पु० एकादशानामहां समाहारः टच् समाहारे नाह्नादेशः अहान्तत्वात् पुंस्त्वम् । एकादशानामहां समाहारे । ङौ तु एकादशाहे एकादशाह्नि एकादशाहनि रूपाणि । स साधनतयाऽस्यस्य अच् । एकादशाहसाध्ये यागभेदे "एकादशाहैरयजन् सदक्षिणैर्द्विद्वादशाहैरश्वमेधैश्च देवैः" भा०अनु०१०३अ० । ब्राह्मणजातीनामेकादशाहकर्त्तव्ये श्राद्धे च । तमधीष्टो भृतोभृतोवेत्यर्थे ञ । एकादशाहीन उक्तार्थे त्रि० ।

एकादशिन् त्रि० एकादश संख्या परिमाणमस्य इनि । एकादशसंख्यामितस्तोमादौ स्त्रियां ङीप् । "एकामेकादशिनीमपश्यत्" "स एकादशिन्येद्वा प्रजापतिः पुनरात्मानम्" "तस्मै कमेकादशिन्या यजेत" शत०ब्रा० ३,९,१, ४,५ । "यूपैकादशिनी स्यात्" ३,७,१,२२ । यद्यु पञ्चैकादशिनी स्यात् ३,९,१,२३ ।

एकादशी त्रि० एकादशानां पूरणी उभयपक्षीयप्रतिपदादितः